

Становище

от проф. д-р Николай Аретов (Институт за литература, БАН),
член на научно жури в конкурс за избор на доцент
по направление по 2.1. Филология (Българска литература – Възрожденска
литература), обявен в ДВ, бр. 24 от 16.03.2018 г.
с кандидат гл. ас. д-р Надежда Петрова Александрова

Единственият кандидат, който се е явил на конкурса, обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, е д-р Надежда Александрова. Тя е завършила Софийския университет, специалност Българска филология през 2000 г. (образователна степен „магистър“); има магистърска степен по специалността „Пол и култура“ и в Централноевропейския университет, Будапеща, Унгария; от 2010 г. е доктор по филология с дисертация на тема „Женският въпрос“ във възрожденската публицистика и в прозата на Любен Каравелов“.

От 2000 г. е асистент в катедра Българска литература към Факултета по славянски филологии на Софийския университет, по-късно - главен асистент.

Специализирала е в Центъра за академични изследвания, София и Букурещ (2017-2020, 2016-2017), Краков (2000) и др. Заемала е различни позиции в международни и български научни организации (секретар на борда на международната асоциация ATGENDER 2011 – 2014), член на борда на Българското дружество за изучаване на 18 век (2015-), член на борда на Българската Асоциация на Университетските жени (2015-), член на УС на дружеството Women writers in History (2014-).

Д-р Надежда Александрова участва в конкурса с 1 монография, 11 научни статии (някои от тях публикувани английски), повечето свързани с хабилитационния труд.

Извън тях тя е автор на още две книги, едната – преработен вариант на докторската ѝ дисертация (*Робини, кукли и чловеци. Представи за жените в периодиката на Възраждането и в прозата на Любен Каравелов*. София, СОНМ, 2012.), а другата – публикувана на английски (*Gender relations in Education. Policies and Practice in the Danube region - experiences, analyses, and impulses*. Ulm, Verlag Klemm+Oelschalger, 2013), както и на над 40 научни публикации в различни списания и сборници. Списъкът от забелязаните цитати (допускам, че има и незабелязани), изрежда 13 текста, два от тях – рецензии за книги на Н. Александрова.

Публикуваният като книга хабилитационен труд „*Еничарите*“. *Преплетени истории в османския контекст на XIX век* (София, Изток-Запад, 2018) представлява задълбочено и новаторско изследване, което тръгва от един роман, преведен през 1848-1850 от Ив. Богоров, за да достигне до цялостното представяне на еничарите в българската

книжнина от XIX в., а и по-късно. Александрова избира и успешно прилага новаторски подход към разглеждания материал, който представлява адаптация на идеята за разглеждането на явленията от миналото през призмата на т. нар. „преплетените истории“ (Б. Цимерман, М. Вернер, Р. Даскалов), на посколониалната критика (Г. Спивак) и ориентализма на Саид. Това ѝ дава възможност да разшири контекста в който анализира избраните явления и ги проследи в османски и балкански контекст.

Най-очевидния и безспорен принос на труда е установяването на автора на романа – френския романтик Алфонс Роайе, практически непознат у нас (с изключение на 1-2 споменавания) и останал в периферията на френската култура. Н. Александрова разглежда романа му „Еничарите“ във връзка с другите му произведения и открива интересни процеси и аналогии. Детайлното проследяване на рецепцията на творбата в Османската империя (преведена на гръцки, турски, румънски, караманлийски, арменски) е друг, много интересен сюжет, който Н. Александрова разгръща увлекателно и по начин, който напомня най-доброто в детективския жанр. Разширяването на контекста не се изчерпва с другите преводи, Н. Александрова се насочва и към процесите на модернизация, към изработването и разпространение на книгите в Османската империя, към формите на адаптиране и икономическите мотиви на издателите.

Достойнствата на труда далеч не се изчерпват с фактологическата му страна. Н. Александрова открива интересното (и в някаква степен – познато) съчетание между идеи, възприети от западни автори, домашни традиции и официалната османска история. Както основателно посочва авторката, присъствието на последния елемент е особено важно при разглеждането на сюжета за еничарите, които официалната османска история представя като размирници и врагове на централната власт, която, в крайна сметка се разправя с тях. Нова, интересна и вероятно приложима и към други явления е предложената от Н. Александрова парадигма „чистота – упадък - възход“, която тя открива и при други български жанрове и текстове от периода, на първо място в учебници по история, но и не само в тях. Тази до голяма степен универсална „парадигма“ има своите варианти, тя вероятно влиза във взаимоотношения с други подобни структури (например за някогашния „Златен“ век, последван от някакъв друг, напр. „Железен“; за прогонването от Рая и въдещото достигане до Царството божие и пр.) Същевременно, както внимателно проследява Н. Александрова, тази парадигма, отнесена към Османската империя, постепенно бива отхвърлена от автори като Каравелов и Ботев.

Монографията „Еничарите“. *Преpletени истории в османския контекст на XIX век*, представена като хабилитационен труд, е несъмнено ценно и приносно научно изследване, към което изследователите на епохата ще се връщат. Впечатляваща е ерудицията на авторката, която достига до множество труднодостъпни текстове и изследвания на няколко езика. Нямам никакви сериозни бележки към книгата, бих

отбелязал само, че в нея има известни повторения, на места вероятно съзнателно въведени, за да се подчертаят тезите му.

Другите изследвания на Н. Александрова също съдържат приносни идеи, представят познати явления в нова светлина или се насочват към по-малко познати автори, текстове и процеси. Открояват се съзнателните и сполучливи усилия на Н. Александрова да се насочи към феминистичен подход, който в едни случаи е директно заявен, в други присъства във фона на наблюденията. Имам предвид статиите за автобиографията на Райна Княгиня, за българската рецепция на Мадам дьо Севине, за „мигриращите жени“, за „образа на харема“ и др.

Посочените положителни страни в изследванията на д-р Надежда Александрова, както и преподавателска ѝ работа (която познавам само от втора ръка, но известните ми отзиви са много положителни) ми дават основание убедено и без колебания да препоръчам да бъде избрана за доцент в Катедрата Българска литература към Факултета по славянски на Софийския университет.

27 юли 2018

Проф. д-р Николай Аретов

Институт за литература, БАН